

1. čtení Est 9,12-17

12Král řekl královně Ester: „Na hradě v Šúšanu židé zabili a zahubili pět set mužů a všech deset synů Hamanových. Co asi učinili v ostatních královských krajinách? Jaká je tvá prosba? Bude ti splněna. Jaká je ještě tvá žádost? Bude ti vyhověno.“ 13Ester odvětila: „Uzná-li král za vhodné, ať je židům v Šúšanu dovoleno také zítra jednat podle dnes platného zákona, a deset synů Hamanových ať pověsí na kůl.“ 14A král souhlasil, aby se tak stalo. V Šúšanu byl vydán zákon a deset Hamanových synů pověsili. 15Židé v Šúšanu se shromáždili také čtrnáctého dne měsíce adaru a zabili v Šúšanu tři sta mužů, ale nevztáhli ruce po lupu. 16I ostatní židé v krajinách králových se shromáždili, aby se postavili na obranu svých životů a zajistili si klid od svých nepřátel, a z těch, kdo je nenáviděli, zabili sedmdesát pět tisíc mužů, ale nevztáhli ruce po lupu. 17Bylo to třináctého dne měsíce adaru a čtrnáctého dne byl klid. Ten den učinili dnem radostného hodování.

2. čtení Mt 5,38-42

38Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Oko za oko a zub za zub.‘ 39Já však vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi; ale kdo tě uhoď do pravé tváře, nastav mu i druhou; 40a tomu, kdo by se s tebou chtěl soudit o košili, nech i svůj plášť. 41Kdo tě donutí k službě na jednu míli, jdi s ním dvě. 42Kdo tě prosí, tomu dej, a kdo si chce od tebe vypůjčit, od toho se neodvracej.

Kázání

Kniha Ester vypráví o záchraně Židů před vyhlazením v perské říši. (Židé to v exilu neměli lehké – z pohledu obyvatel perské říše byli Židé komunita, která se odlišovala od většinové společnosti. Měli svého Boha, své vlastní zvyky, nepodřizovali se ve všem tak, aby zapadli mezi ostatní. Odmítali se klanět lokálním Bohům, odmítali se klanět lidem, kteří si ve vysokém postavení nárokovali boží pocty. Právě tak na sebe upozornil žid Mordokaj, když se odmítl poklonit 1. ministrovi země Hamanovi. Haman se urazil a rozhodl se pomstít. Nejen Mordokajovi, ale celému lidu. Přesvědčil krále Achašvéróše, aby vydal výnos, který dovoluje vyhlazení Židů a zabrání jejich majetku.

Hamanovi ale nakonec jeho plány nevyjdou. V duchu přísloví „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá“, Haman doplatí na své zlé úmysly.

Zloduch Haman zemře smrtí, kterou vymyslel pro žida Mordokaje. Královně Ester se podaří na králi vyprosit milost pro svůj národ a král nechá Ester a Mordokaje napsat nový výnos, který umožní obranu židům. Výnos, který umožní záchranu židovského národa v perském exilu.

Pokud jste se zaposlouchali do slov prvního čtení, možná vás také zarazila krutost, se kterou se židé pustili do svých nepřátel. Na hradě v Šúšanu zabili 500 mužů, pak zabili všech deset Hamanových synů, pak ještě náledující den v Šúšanu dalších třista mužů a ve všech krajinách perské říše padlo rukou Izraelců dalších 75 000 mužů.

Na první poslech to zní neuvěřitelně kruté. Kdyby se jednalo o popis historie, bylo by to skutečně dost kruté. Zvlášť proto, že první výnos – ten, který měl dovolit vyhlazení Židů – ještě ani nestihl vejít v platnost. Židé tak podle vyprávění z deváté kapitoly zabíjeli vlastně preventivně. Zabíjeli ty, kteří jim mohli v budoucnu usilovat o život.

To zní opravdu neuvěřitelně kruté, ale když vezmeme v potaz jiné historické prameny a poměr válečné síly Izraelců versus místních, dojdeme k tomu, že popis událostí je spíše jenom neuvěřitelný. Nepravděpodobný, nelze jej chápat doslova. Židé ve svém množství a postavení nemohli něco takového provést.

Slova o zabití nepřátel jsou tak spíše takovým terapeutickým obrazem pro národ, který byl neustále ohrožován ze strany velkých mocností. Jak se vypořádat s převahou nepřátel a vytrvalou hrozbou zániku? Vyprávěním. Vyprávěním o tom, jak se židé ubránili velké přesile. Nadsázkou.

Příběh knihy Ester je obrazem naděje, že když lidé zůstanou věrni svému přesvědčení, ubrání se hrozbám, které přicházejí zvenčí.

Ve starozákonním duchu je závěrečná satisfakce vyjádřena literárně nadsazeným popisem odplaty – to, co druzí plánovali provést ubohému Božímu lidu, to nakonec postihlo je. Závěr knihy vlastně jen rozšiřuje motiv Hamanova konce. Nejen Haman, ale ti všichni, kteří usilovali židům o život být třeba jen v myšlenkách, ti se sami chytili do svých intrik.

Příběh Ester je obrazem důvěry, že Boží záchrana je možná navzdory množství nepřátel. Podobně o důvěře v Boží záchranu zpívají i žalmisté, třeba ve třetím žalmu zaslechneme: „Nebojím se davu desetitisíců, kteří kolem proti mně se kladou. Povstaň, Hospodine, zachraň mě, můj Bože!“

Zdá se, že tento obraz důvěry v Boží pomoc je vykreslen na starozákonní představě spravedlivé odplaty „Oko za oko, zub za zub“.. ale když čteme pozorně, můžeme si všimnout, že se ve vyprávění opakuje motiv, že si židé nevzali žádnou kořist. Pomstou nad nepřáteli se ničím neobohatili.

Zatímco ti, kteří se chystali židy zabít, měli zálusk i na jejich majetek, židé si nic nevzali. Za oko si nevzali úplně celé oko, za zub – ne tak docela celý zub.

Může se to zdát jako malý rozdíl, ale možná právě takovými malými kroky lidé postupně v dějinách přicházeli na to, že odplata nakonec stejně vnitřní pokoj člověku nepřinese.

Ježíš pracuje s pojetím spravedlivé odplaty – oko za oko, zub za zub. Ale nabízí ještě hlubší pojetí. Ježíš vysvětluje a rozšiřuje to, k čemu už malinko nakročila představa odplaty podle vyprávění z knihy Ester.

Ježíš říká:

„Nejednejte se zlým, jako on s vámi.“

Ježíšův nárok je opravdu velmi radikální – se zlem se dá skoncovat jenom tak, že v tváři tvář zlu jednáme jinak než ten, kdo se proti nám postavil.

Ježíš neříká: nedělejte nic, nejde o to si nechat pasivně ubližovat – to vůbec ne. Jde jen o to, že na zlé jednání neodpovíme stejným způsobem.

Ježíšův pokyn se dá taky přeložit jako „Nevrhejte se do povstání proti zlu.“ O mnoha takových povstáních proti zlému, která nakonec skončila úplně stejným terorem, proti kterému původně začínala, nebo dokonce ještě horším! víme z dějin. Na to je potřeba dát si pozor. Z obránců utlačovaných se už tolikrát stali sami utlačovatelé...

Nemusíme ale hledat jenom v oceánu lidských dějin, možná někdy i v osobním životě při pohledu zpět zjišťujeme, že náš domněle spravedlivý odpor proti nějakému zlu nevedl k utišení situace, nevedl k pokoji, ale třeba i situaci zhoršil. Stává se to třeba v hádkách, kdy na osobní útok reagujeme stejně útočně a tím hádka přibývá na intenzitě. Ne že bychom v tu chvíli mohli za to, že hádka začala, ale můžeme za to, že jsme nevyužili příležitost k tomu hádku ukončit. V tu chvíli se nám nepodaří nastavit druhou – tedy třeba tu laskavou tvář, tu tvář, která se nenechá vydráždit k rychlé emotivní odpovědi.

Ježíšova slova se často chápou jako pokyn k radikálnímu pacifismu, ale s tím nelze bez výhrady souhlasit. V osobním životě si můžeme dovolit risknout nastavit druhou tvář, překvapit druhého pokojným jednáním. Mezi jednotlivci může právě takhle rašit Boží království, právě v takových chvílích si můžeme všimnout jeho podivuhodné moci.

Ale když si vezmeme židy z vyprávění knihy Ester, kteří byli ohroženi Perskou velmocí, nebo když si vezmeme dnešní Ukrajinu, která je ohrožena Ruskou velmocí, nemůže být přece o nastavení laskavé tváře vůbec řeč.

Mám za to, že i obrana, která nekopíruje zruďné jednání agresora, může být jednáním v duchu – neodplácejte zlo zlem.

Pokud se lidé ve válce brání agresi, třeba i velmi intenzivně, ale neuchylují se k nějakým projevům krvelačné pomsty, myslím, že stále jednají v duchu Ježíšova radikálního nároku. Neodplácejte zlým způsobem, odplácejte jinak.

Ježíš svými slovy nenabízí představu velkolepé odplaty. Můžeme se ptát, kde je v Ježíšově nároku prostor pro zadostiučinění, když někdo někomu ubližuje? Kde je prostor pro onu terapeutickou představu, že darebák sejde sám stejným způsobem, kterým má políčeno na slabšího?

Zdá se mi, že Ježíš nenabízí alternativní obraz pomsty, ale že jde ještě o krok hlouběji a nabízí alternativní pohled na koloběh zlého jednání jako takového.

Když budeme pořád jenom řešit příznaky – odplácet zlé zlým – budeme se točit v kruhu. Budeme jen přikládat do ohně, místo abychom ho nechali pomalu vyhasnout.

Když ale na zlé budeme odpovídat jinak – a to už je na každém z nás, jak tento jiný způsob bude vypadat – může se stávat, že zlo bude slábnout.

Nový zákon nabízí nový terapeutický obraz. Svědčí o tom, že sám Ježíš nereagoval na úklady svých protivníků stejnou mincí – nepokoušel se o jejich záhubu, ale místo toho přál i svým protivníkům lepší život. Na kříži se modlil: „Odpusť jim, neboť nevědí, co činí.“ Ježíš neseslal na ty, kteří ho poslali na smrt hromy a blesky, žádná velkolepá pomsta se v závěru evangelia nekoná. Místo toho Ježíš zemře, je vzkříšen a tím zlo účinně oslabí.

Ukázal, že když člověk jedná se zlým jinak, než on s ním, může se stát něco úžasně podivuhodného.

Nechme se tímto svědectvím inspirovat, kdykoli cítíme, že se na nás valí něco zlého.

Amen